

Зимівля орлана-білохвоста в районі Кременчуцького водосховища взимку 2007–2008 рр.

М.Н. Гаврилук, С.В. Домашевський,

В.М. Грищенко

*Черкаський осередок Українського
товариства охорони птахів*

У рамках проекту «Збереження ключових місць зимівель орлана-білохвоста в Україні» взимку 2007-2008 рр. уточнено особливості поширення і чисельність цього виду в районі Кременчуцького водосховища. Роботи, проведені нами взимку 2007-2008 рр., є продовженням моніторингу стану зимуючих орланів.

Матеріал, методи та умови досліджень

Взимку 2007-2008 рр. члени черкаської команди провели три цикли обліків орланів у районі Кременчуцького водосховища: 15-18.12.2007 р., 12-15.01.2008 р. і 15-17.02.2008 р. Для проведення обліків використовували автомобіль.

Грудень 2007 р. загалом видався теплим. Замерзання водою почалося в середині грудня. Морози кінця грудня 2007 — першої декади січня 2008 скували кригою Кременчуцьке водосховище практично повністю, льодостав тримався до кінця зими. Обліки в грудні проходили на фоні незначного похолодання — нічна температура опускалася до -4...-5°C. Схожими були погодні умови й у січні. В першій декаді лютого спостерігалось потепління, яке могло призвести до початку кочівель орланів. Наші обліки в середині лютого були проведені під час зниження температури до -8...-11°C.

Враховуючи погодні умови в грудні в першу чергу були обстежені риборозплідні ставки та місця концентрації водоплавних птахів, у січні та лютому обліками орланів охоплено незамерзаючі ділянки Дніпра.

У роботі також брали участь Ілюха О.В., Борисенко М.М.

Дослідження проведені за підтримки Українського товариства охорони птахів у рамках гранту, наданого Товариством охорони птахів Нідерландів (Vogelbescherming Nederland).

Результати і обговорення

Поширення і чисельність, грудень 2007 р.

Найважливішим місцем концентрації орланів за умови відсутності льодоставу, як і минулої зими, був район Сульської затоки. 15.12.2007 р. тут зареєстрували близько 100 птахів. Їх поширення було нерівномірним: на відкритих островах затоки зустрінуто лише близько 15 особин, інші орлани трималися на риборозплідних ставках між селами Липове — Бугаївка (Глобинський р-н Полтавської області). На одному зі спущених ставків одночасно спостерігали 57 птахів, на сусідньому трималося ще 20 особин. Судячи з напрямків польотів орланів, більша частина цих птахів для ночівлі використовує один із островів у Сульській затоці.

На ставках біля смт. Іркліїв (Чорнобаївський р-н Черкаської обл.), де орлани концентрувалися минулого року, в грудні 2007 р. помічено лише 2 птахи. Таку малу кількість ми пояснюємо раннім спуском води у ставках, що призвело до виснаження кормової бази на момент обліку — ставки були вже практично сухими. Це зумовило перерозподіл птахів — частина з них трималася в районі Липівського орнітологічного заказника. Тут ми спостерігали 19 орланів, з яких 10 — безпосередньо в заказнику, інших — на водосховищі нижче за течією Дніпра. Концентрацію орланів у даному місці можна пояснити високою чисельністю водоплавних птахів: крижнів обліковано 14-15 тис., лебедів — близько 270.

У районі риборозплідних ставків між селами Червона Слобода — Сагунівка (Черкаський р-н) і прилеглих до водосховища ділянок орлани значних скупчень не утворювали, тримаючись по 1-4 особини. Ставки на момент проведення обліку вкривала тонка крига. Усього обліковано 24 птахи.

У районі Канівського природного заповідника концентрації орланів і водоплавних птахів в грудні не спостерігали. Постійно трималися 4 дорослих і 2 молодих білохвости.

Таким чином, у грудні в районі Кременчуцького водосховища було зареєстровано близько 150 орланів (табл.1). Молодих птахів було дещо більше, ніж дорослих. Враховуючи, що обстеження було не суцільним, а також той факт, що дорослі орлани прагнуть триматися поблизу своїх гніздових територій протягом усього року, прогнозована чисельність орланів становить 170-180 особин.

Січень 2008 р.

Зважаючи на замерзання акваторії водосховища і риборозплідних ставків, обліки були проведені в першу чергу в районах ГЕС. 12.01 у нижньому б'єфі Кременчуцької ГЕС зареєстровано 11 орланів, які трималися разом із понад 1

	Грудень 2007 р.		Січень 2008 р.		Лютий 2008 р.	
	N	%	N	%	N	%
Дорослі	54	36	18	38	5	25
Нестатевозрілі	70	47	24	50	5	25
Вік не визначений	26	17	6	12	10	50
Разом	150	100	48	100	20	100
Прогнозована чисельність	170-180		60-70		50-60	

Таблиця 1. Чисельність орлана-білохвоста в районі Кременчуцького водосховища взимку 2007–2008 рр.

тис. водоплавних птахів — крижнями, гоголями, крехами великими тощо. Ще два дорослих орлана цього дня ми спостерігали на кризі водосховища неподалік с. Вітове (Чигиринський р-н Черкаської обл.) і одного молодого — біля незамерзаючої ділянки у м. Кременчук (Полтавська обл.).

У районі Канівської ГЕС 14.01 облік охопив ділянку від греблі до гирла р. Рось. Орлани були розподілені рівномірно, тримаючись парами (дорослі) або по 1-3 особини (молоді), усього зареєстровано 15 птахів. На цій же ділянці зустрінуто близько 2600 водоплавних птахів, серед яких домінував крижень.

Нижче впадіння р. Рось фарватер Дніпра був замерзлим, проте мав ополонки. Обстеження цієї ділянки до с. Сокирно (Черкаський р-н) 13.01 показало, що орлани і водоплавні птахи концентрації тут не утворюють. Білохвости трималися поодиночі (всього 10 особин), водоплавних зустрінуто лише 41 особину. Невелику ополонку цього дня ми виявили в Липівському заказнику, де спостерігали близько 800 крижнів і 200 лебедів. Там же трималися 5 молодих орланів.

У районі очисних споруд біля с. Червона Слобода та на прилеглій до водосховища ділянці зустрінуто 4 орлани. Хоча на самих очисних трималося близько 1100 крижнів, а також інші водно-болотні птахи.

Таким чином, у січні 2008 р. чисельність орланів знизилася утричі, що пов'язано з замерзанням водою і відкочівлею птахів на південь. Співвідношення між молодими і дорослими птахами залишилося на рівні попереднього місяця.

Лютий 2008 р.

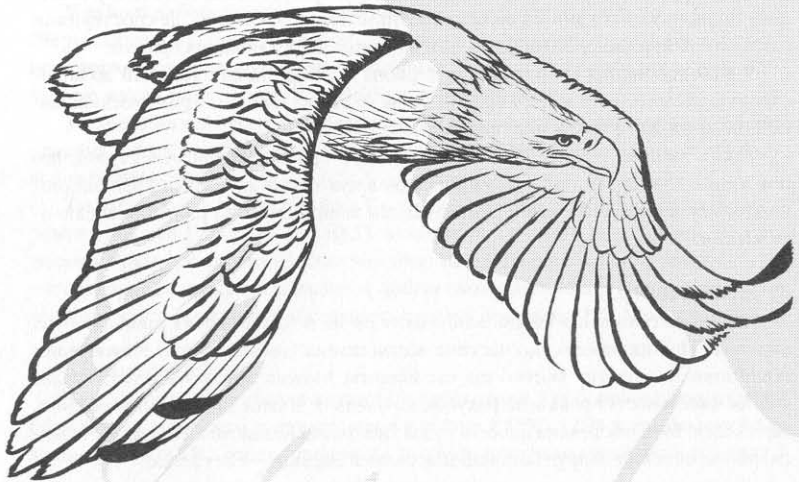
Чисельність орланів і водоплавних птахів на незамерзаючих ділянках була низькою. Не виключено, що частина водоплавних (гоголі, крехи) відкочували північніше на початку лютого під час відлиги. Можна було б очікувати збільшення чисельності орланів за рахунок кочівель із півдня, однак цього не спостерігалось. Була обстежена ділянка русла Дніпра від Канівської ГЕС до м. Черкаси, район очисних споруд і ставків між селами Леськи — Сагунівка.

Поблизу районі очисних споруд біля с. Червона Слобода зустрінуто лише 2 молодих, ще двох птахів помітили над ставками біля с. Худяки (Черкаський р-н). У районі Липівського заказника продовжували триматися близько 400 крижнів, 64 лебеді й разом із ними 5 орланів. На ділянці від гирла р. Рось до с. Сокирно спостерігали 6 поодиноких білохвостів, у районі Канівського заповідника 5 птахів. Загалом, було обліковано 20 орланів. Слід зазначити, що Кременчуцьку ГЕС не відвідували. Низьку чисельність орланів можна також пояснити тим, що дорослі місцеві птахи значну частину часу в цей період проводять на гніздових територіях, тому могли не потрапити в поле зору під час обліків. Прогнозована чисельність становить 50-60 особин.

Загрози та охорона

У ході обліків ми не виявили випадків загибелі орланів, а також негативно-го ставлення до них з боку людини. Потенційну небезпеку може становити розлякування білохвостів на місцях годівлі — риборозплідних ставках. Небезпеку також може нести браконьєрський відстріл у цих же місцях. Однак за умови гарного обзору на ставках орлани не підпускають людей до себе на небезпечну відстань. Місця масових ночівель цих хижаків розташовані на островах і є важкодоступними.

Під час обліків ми проводили бесіди з працівниками рибних господарств і мисливцями, пояснюючи необхідність охорони орланів, їх роль у природних екосистемах. Розповсюджували листівки про охорону орланів. Приємно зазначити, що більшість респондентів позитивно або нейтрально ставляться до цього могутнього хижака.

Українське товариство охорони птахів

Бюлетень:

Збереження та охорона орлана-білохвоста в Україні

*Моніторинг та охорона орлана-білохвоста
в зимовий період 2007–2008 років*

Київ 2008

Випуск 2